

جغرافیای تاریخی شهرستان خداآبند

محرر معلی فیروزی

و

علی غفاری

سرشناسه	:	فیروزی، محرمعلی، ۱۳۵۱ -
عنوان و نام پدیدآور	:	جغرافیای تاریخی شهرستان خدابنده/محرمعلی فیروزی و علی غفاری.
مشخصات نشر	:	قم: آیین احمد سکون الله ، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری	:	۳۰۴ص.
شابک	:	۹۷۸-۶۰۰-۵۳۳۵-۷۹-۸
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
موضوع	:	خدابنده
شناسه افزوده	:	غفاری، علی، ۱۳۵۱ -
رده بندی کنگره	:	DSR ۲۰۸۵/۹ د ۲۰۱۳۹۲
رده بندی دیویی	:	۹۵۵/۳۴۳۲
شماره کتابشناسی ملی	:	۳۱۸۰۹۰۱

جغرافیای تاریخی شهرستان خدابنده

محرمعلی فیروزی و علی غفاری

ناشر:	انتشارات آیین احمد سکون الله
چاپ:	کمال الملک
صفحه آرا:	رضافریدی
نوبت چاپ:	اول، بهار ۱۳۹۲
شمارگان:	هزار نسخه
قیمت:	ده هزار تومان
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۵۳۳۵-۷۹-۸

همه حقوق محفوظ است

آدرس ناشر و مراکز بخش:

قم، شرک ایثار کوچه ۱۵، پلاک ۱۵ واحد ۵ انتشارات آیین احمد سکون الله همراه ۰۹۱۲۲۵۲۰۲۹۳

Email: Ayynahmad@gmail.com

• «خداوند این کشور را از شر شرق و غرب حفظ نماید.»

امام خمینی علیه السلام

• «به این کشور نیاید، نه خشکسالی، نه دروغ و نه دشمن.»

داریوش هخامنشی

• «گمان نمی‌کنم منطقه‌ای مهم‌تر از ایران روی نقشه جغرافیایی جهان وجود داشته باشد. ایران، دارای نفت است و هم در چهار راه جهان واقع شده است.»

ژنرال آیزنهاور (رئیس جمهور سابق امریکا)

• «حالا که ۹۳ سال از عمر من می‌گذرد... تنها آرزویم این است که اگر یک روز از عمرم باقی مانده باشد، بتوانم به میهنم بروم و خاک آن را زیارت کنم.»

نصرت اله جهان‌شاه لو افشار

• «بهترین جاهای دنیا مکانی هستند که انسان کودکی خود را در آنجا سپری کرده است.»

محمد حسین شهریار

• «بی کس است ایران... به هر حال ناکسان از ره مرو جان به قربان تو ای جانانه آذربایجان»

محمد حسین شهریار

• «جامعه باید بداند زمانی نقش مؤثر در حرکت تاریخ دارد که به هدف و سرنوشت و آینده خود آگاهی و ایمان داشته باشد.»

آیت الله سید حسن مدرس

• «جهان سوم جایی است که هر کس بخواهد مملکتش را آباد کند، خانه‌اش خراب می‌شود و هر کس بخواهد خانه‌اش آباد باشد، باید در تخریب مملکتش بکوشد.»

محمد حسین پاپلی یزدی

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۹
فصل اول.....	۱۱
کلیات و مفاهیم جغرافیای تاریخی.....	۱۱
مقدمه.....	۱۲
تاریخ چیست؟.....	۱۲
اهمیت و ضرورت مطالعه تاریخ.....	۱۳
جغرافیای تاریخی از دیدگاه جغرافیدانان و مورخین.....	۱۷
رابطه تاریخ و جغرافیا.....	۱۸
اثر محیط و عوامل جغرافیای بر سائل تاریخی.....	۱۸
تأثیر موقعیت جغرافیایی ایران بر حوادث تاریخی آن.....	۲۰
موقعیت ایران در هارتلند جدید.....	۲۳
علاقه به زادگاه و مکان.....	۲۹
پیام و آرزوی نصرت الله جهانشاه لو افشار.....	۳۲
درسهایی از زندگانی غلامحسین بیگدلی.....	۳۵
فصل دوم.....	۴۵
خدابنده در دوره پیش از اسلام.....	۴۵
خدابنده در دوره پیش از اسلام.....	۴۶
نامگذاری قیدار.....	۴۹
طرح توسعه حرم قیدارنبی علیه السلام	۵۸
فصل سوم.....	۶۱
خدابنده در دوره اسلامی.....	۶۱
خدابنده در دوره اسلامی.....	۶۲
خدابنده در دوره مغولان (ایلخانان).....	۶۵

۶۹	بزرگترین تهمت در روزگار ایلخانان
۷۰	علت نامگذاری خدابنده
۷۷	خدابنده در دوره صفویه
۷۷	ایل بیگدلی شاملو
۸۰	ایل افشار
۸۵	ایل ذوالقدر
۸۵	شاه اسماعیل اول در قیدار
۸۷	شاه طهماسب اول در قیدار
۸۹	شروع روابط با امپراتوری هند
۹۴	شاه عباس اول در قیدار
۹۵	خدابنده در دوره پس از قتل نادر و زمان کریم خان زند

فصل چهارم

خدابنده در دوره قاجار

۹۹	خدابنده در دوره قاجاریه
۱۰۰	جهانشاه خان امیر افشار کیست؟
۱۰۴	زد و خورد شجاع الدوله با جهانشاه خان امیر افشار
۱۰۷	جهانشاه خان امیر افشار در جنگ جهانی اول
۱۰۸	خدابنده در زمان مشروطه
۱۰۹	ارزیابی سال‌های مشروطه (تقی زاده و جهانشاه خان افشار)
۱۱۳	پایان قدرت جهانشاه خان امیر افشار
۱۱۴	اختلاف نظر رئیس الوزرا و سردار سپه بر سر جهانشاه خان امیر افشار
۱۱۵	ناصر افشار و خاطراتی از جهانشاه خان امیر افشار
۱۲۰	خاطره دهخدا از جهانشاه خان امیر افشار
۱۳۱	

فصل پنجم

خدابنده در دوره پهلوی

۱۴۳	خدابنده در دوره پهلوی‌ها (خدابنده در زمان رضا شاه)
۱۴۴	جنگ جهانی دوم و اشغال ایران
۱۴۵	چگونگی و پیامدهای استیلای دموکرات‌ها در زنجان
۱۵۲	

الف) تأسیس فرقه دموکرات آذربایجان و ادغام تشکیلات حزب توده در آن.....	۱۵۲
ب) اشغال شهر زنجان و پیامدهای آن.....	۱۵۳
ج) عملیات بازپس‌گیری شهر زنجان.....	۱۵۳
زمینه‌ها و بسترهای استیلای دموکرات‌ها در زنجان.....	۱۵۳
مقایسه موضع‌گیری محمود ذوالفقاری و محمدحسن‌خان افشار در مقابله فرقه دموکرات.....	۱۵۶
جنگ قیدار در گزارش یک خبرنگار.....	۱۵۹
جنگ قیدار از نگاه شاهدان.....	۱۶۴
جنگ قیدار از نگاه غلامحسین بیگدلی.....	۱۶۸
جنگ قیدار از نگاه حسن نظری (غازیانی).....	۱۶۸
فداییان در کرسف.....	۱۷۲
ماجرای ترور محمدحسن‌خان و محمدحسین‌خان افشار.....	۱۷۳
ماجرای انبار‌گندم و طلای محمدحسن‌خان افشار.....	۱۷۸
ماجرای نخستین گام‌های اصلاحات ارضی در کرسف.....	۱۸۱
جنگ ورجوشان (ورشان).....	۱۸۴
جنگ قویی (قویو) از نگاه شاهدان.....	۱۸۷
جنگ قوئی از نگاه نصرت‌الله جهان‌شاه افشار.....	۱۹۲
جنگ قویو در گزارش یک خبرنگار.....	۱۹۳
جنگ زرین‌آباد (زرین‌رود)؛ آخرین جنگ منطقه.....	۱۹۴
مازور گفتن به الاغ، جان ارقینی را گرفت.....	۱۹۵
ماجرای تویقره.....	۱۹۶
تیرباران شدن دو نفر به اتهام رشوه در زاغج.....	۱۹۸
کرسف در زمان فداییان و پس از آن.....	۱۹۸
فداییان در سهرورد (قره‌قوش).....	۲۰۱
مقاومت در خدابنده، مانع جدایی زنجان می‌شود.....	۲۰۲
تعداد نیروهای مدافع ملی.....	۲۰۳
جنگ قافلانکوه.....	۲۰۴
عوامل شکست حکومت پیشه‌وری.....	۲۰۶
سنی‌گنیرن، سنه‌دیرگیت (کسی که تورا آورد، به تو می‌گوید برو).....	۲۰۸
پیشه‌وری که بود؟.....	۲۰۹
غلام یحیی‌دانشیان که بود؟.....	۲۱۱
غلامحسین‌خان اصائلو کیست؟.....	۲۱۴

محمدحسن خان افشار کیست؟	۲۱۹
محمدحسن خان افشار؛ پذیرایی از مقام‌های دولتی و رسیدگی به فقرا	۲۲۱
حکایت پسر بچهٔ یتیم و ارباب	۲۲۲
ترور حسین علاء توسط مظفر ذوالقدر	۲۲۳
سفر شاه به زنجان و ماجرای کشته شدن مشهود خان در دوتپه سفلی خدابنده	۲۲۷
فصل ششم	۲۳۷
خدابنده در دورهٔ جمهوری اسلامی	۲۳۷
خدابنده در زمان انقلاب	۲۳۸
اوضاع خدابنده در اوایل پیروزی انقلاب	۲۴۱
خدابنده در زمان جنگ تحمیلی	۲۴۴
نماز جمعه در قذار	۲۵۱
سقوط هواپیمای نظامی عراق در خدابنده	۲۵۳
سقوط هواپیمای نظامی ایران در خدابنده	۲۵۳
سخنرانی رؤسای جمهوری اسلامی ایران در خدابنده - قیدار (هاشمی، خاتمی، احمدی نژاد)	۲۵۴
سخنرانی آیت الله هاشمی رفسنجانی در قذار	۲۵۴
گزارش مکتوب فرماندار خدابنده به رئیس جمهور وقت	۲۶۱
سخنرانی حجت الاسلام والمسلمین سیدمحمدحاجتم در خدابنده	۲۶۵
سخنرانی امام جمعه قیدار در حضور آقای خاتمی	۲۷۲
سخنرانی فرماندار خدابنده در حضور آقای خاتمی	۲۷۳
سخنرانی نماینده وقت مردم خدابنده در مجلس در حضور آقای خاتمی	۲۷۵
سخنرانی دکتر محمود احمدی نژاد در خدابنده	۲۷۷
سخنرانی مسئولین شهرستان در حضور آقای احمدی نژاد	۲۸۵
دختر فداکار خدابنده	۲۸۷
درگذشت فرماندار خدابنده بر اثر سانحه رانندگی	۲۸۸
تأسیس «بنیاد علمی شیخ شهابالدین سهروردی» در سهرورد	۲۹۱
منابع و مأخذ	۲۹۵
الف) منابع کتابخانه‌ای	۲۹۵
ب) منابع میدانی	۳۰۱
ج) منابع اینترنتی	۳۰۲

شهرستان خدابنده یکی از شهرستان‌های استان زنجان می‌باشد که همانند این استان و بلکه ایران، به لحاظ موقعیت جغرافیائی‌اش، از جغرافیای تاریخی ویژه‌ای برخوردار است. کتابی که فراروی خوانندگان گرامی قرار دارد، حاصل تلاش مؤلفانی است که به قدر توان خویش جهت شناساندن هرچه بیشتر این شهرستان با دید جغرافیایی - البته از دریچه جغرافیای تاریخی - و با روش کتابخانه‌ای و میدانی آن را پدید آورده‌اند.

شاید یکی از موضوعات مهم و سؤال برانگیز، نام این شهرستان است. این مسئله، حداقل از زمان ارتقاء این منطقه به شهرستان در سال ۱۳۴۸، چه در سطح منطقه‌ای و استانی و چه در سطح ملی از چالش‌های اساسی شناساندن و معرفی این شهرستان بوده است. از این رو یکی از عوامل و انگیزه‌های تحقیق و نگارش این کتاب، بررسی و ریشه یابی علت نام‌گذاری این شهرستان به «خدابنده» است. شاید نخستین تلاش و گام برداشته شده برای شناساندن این منطقه در چند دهه گذشته، توسط آقای منوچهر موسوی قیداری بوده باشد. ایشان در سال ۱۳۶۷ کتابی تحت عنوان «بیوگرافی شهرستان خدابنده» تهیه و تنظیم نمودند که شامل شرح مختصری از جغرافیا، تاریخ، معرفی علما، خطباء، شعرا، دانشمندان و راهنمای تلفن شهرن بود این کتاب توسط روابط عمومی فرمانداری شهرستان خدابنده، چاپ و مورد استقبال عموم مردم واقع گردید.

پس از ایشان آقای کریم نیرومند با تألیف و چاپ کتاب «تاریخ و جغرافیای شهرستان خدابنده» در سال ۱۳۸۸ و آقای اسد نصیری با تألیف دو جلد کتاب تحت عنوان «امامان دکن شهرستان خدابنده» و «جهانشاه نامه» در سال‌های ۱۳۸۸ و ۱۳۹۰ گام‌های دیگری را برای شناساندن منطقه برداشتند که شایسته سپاس و قدردانی است.

در پایان بر خود لازم می‌دانیم از جناب آقای نورالدین رفیعی (فرماندار)، آقای سعید خلجی (معاون فرماندار) و آقایان منوچهر موسوی قیداری، اصغر محرمی و حسین رضا رجبی، و خانم‌ها محمدی و میرزایی (از کارکنان فرمانداری شهرستان خدابنده) که در جمع‌آوری برخی از اطلاعات این کتاب همکاری نمودند، کمال سپاس و قدردانی را داشته باشیم.